

GRBOVI PALAČE KRAJ ZLATNIH VRATA, U ULICI MAJSTORA JURJA U SPLITU

UDK: 929Meraviglia, obitelj
929.642(497.583 Split)

Primljeno: 30. VII. 2013.

Izvorni znanstveni rad

JOSIP BOSNIĆ

IV. gimnazija Marko Marulić

Zagrebačka 2

21000 Split, HR

Analizira se grb dvorišnog portala palače kraj Zlatnih vrata u Splitu (Ulica majstora Jurja), koja se pripisivala Jurju Dalmatincu, odnosno njegovoj radionici. Grb dosad nije bio heraldički identificiran pa je izostala i vlasnička atribucija palače.

Istražujući grbove šireg područja, uključujući Bosnu i Hercegovinu te Italiju, autor je došao do zaključka da grb pripada talijanskoj plemićkoj obitelji Meraviglia, koju "Libro d'argento delle famiglie venete nobili" spominje kao pripadnike milanškog, odnosno lombardskog plemstva.

Ključne riječi: grb, grbovnik, štiti, palača, plemić, komornik, trgovina

U cjelini grbova koji se nalaze na pročeljima ili nad dvorišnim ulazima splitskih srednjovjekovnih kuća i palača, posebno se zanimljivim čini onaj nad dvorišnim portalom u Ulici majstora Jurja (slika 9), koji je sam po sebi važan i zbog toga što ga je mogao izraditi majstor Juraj Matejev iz Zadra, Andrija Aleši ili netko iz njihova kruga. Osim što po načinu klesanja te uobličavanju grba i pratećih elemenata uočavamo sličnost s grbovima na nekim drugim splitskim palačama (Papalić, D'Augubio...)¹ nakon dugih istraživanja možemo razložnije progovoriti o vlasniku kuće, a i o samom majstoru.

U svojoj knjizi *Romaničke kuće u Splitu i Trogiru* Cvito Fisković način gradnje ove palače uspoređuje s najljepšim romaničkim spomenicima. Pri opisu uvodno kaže da su dogradnje i pregradnje u XIX. stoljeću nagrdile pročelje, ne govoreći ništa o njegovu izgledu prije tih pregradnji.²

Raniji izgled građevine i nije bilo moguće pretpostaviti samim promatranjem, nego temeljitim stručnim i znanstvenim istraživanjem kakvo je provedeno u organizaciji Odjela za graditeljsko nasljeđe Urbanističkog zavoda Dalmacije 1958. godine. Prostornu organizaciju, konstrukcije i dekoraciju građevine od njezina nastanka u XIII. stoljeću, s adaptacijama koje su uslijedile sredinom XV. stoljeća, objašnjavaju voditelji projekta Jerko i Tomislav Marasović. Uspoređujući koncepciju uređenja ove palače s nekim drugim djelima atribuiranim Jurju, oni pretpostavljaju da je i ova cjelina uređena po koncepciji Jurja Dalmatinca, ostavljajući mogućnost da je na palači radio i neki drugi majstor Jurjeve radionice.³

Pouzdana znamo da je ova cjelina poslije pripadala obitelji Cindro,⁴ o čemu, uz druge čimbenike, svjedoči kameni štit između pužnica kapitela dvorišne lože (slika 4). Najvjerojatnije je i ovaj grb (u okviru štita, kojemu je unutarnja podloga prije preklesana, kako bi se odstranilo starije znakovlje) u pojedinostima bio sličan onome nad ulazom, odnosno inačicama na pročelju (na arhitravima). Novi su vlasnici nakon preklesavanja i zaravnavanja podloge plitko urezali ili uklesali znakovlje u štitu s lisicom, u gornjemu dijelu, a u donjoj polovini tri kose grede, što heraldički odgovara Cindrovu grbu iz grbovnika.⁵

Ta izvedenica Cindrova grba nemjerljivo je ispod kiparsko - klesarskog umijeća iskazanog na grbu nad ulazom. Ono što je učinjeno, možemo smatrati radnjom koja prethodi postupnom klesanju kojim bi se definirao konačan plastični oblik. Iz priloženog nije moguće zaključiti je li namjera bila ostaviti grb u ovom stupnju doradenosti ili ga se planiralo dotjerati do uobičajene završne obrade. Osim toga, ispod stubišta u dvorištu stoji, prislonjen uza zid, lijepo profiliran, biljnim ukrasima ispunjen klesani konstruktivni element u obliku sfernog trokuta. Na njegovoj je dužoj (hipotenuznoj) strani, raščlanjen manjim oblicima, veći poluluk, s malim praznim štitom u kutnom dijelu (slika 4). Najvjerojatnije je i taj mali štit obrađen višerednom zubačom ili zupčastim dljetom, kao i onaj prethodno spomenuti, tako da se tim načinom odstranilo ranije znakovlje, ali na njemu nije došlo do unošenja bilo kakvih novih oblika.

Ono što do sada nije bilo poznato, poticalo je brojne stručnjake na istraživanje i odgonetavanje mogućeg vlasnika palače u drugoj polovici XV. stoljeća. Grb nad ulazom i njegove inačice nad pročelnim gredama kvadrifore, od kojih je jedna najvjerojatnije izvorna i znatno oštećena, a prema njoj su druge tri replicirane (o čemu ćemo poslije govoriti) uz prethodne sugestije Andrije Mutnjakovića i Emila Hilje pouzdano će nas dovesti do vlasnika palače.

Pretpostavljamo da ranija istraživanja nisu temeljitije obuhvatila proučavanja dostupnih grbovnika ili knjiga grbova. Naime, problematičnim se pokazao analitički pristup pri utvrđivanju stvarnog stanja zbog prevladavajućeg mišljenja da su na grbu isklesana dva roga. Međutim, pomnijom analizom jasno uočavamo tri roga, što istraživanju daje potpuno drugačiji smisao i usmjerava ga na razrješavanje nepoznanica. U kasnijem izlaganju iznijet ćemo detalje pogrešnog pristupa pri analizi grbovne cjeline, najvjerojatnije potaknute crtežima Dujma Srečka Karamana.⁶

Obiman pregled mletačkih grbova obuhvaćenih u knjizi *Blasone Veneto*, čiji je autor Vincenzo Maria Coronelli, ne ukazuje ni na jedan sličan grb.⁷ U grbovniku Heyera von Rosenfelda⁸ također nema primjerka grba koji heraldičkim pojedinostima odgovara splitskomu grbu. U toj su knjizi zastupljeni uglavnom grbovi obitelji kojima je potvrđeno plemstvo prema spisima austrijskog Heraldičkog povjerenstva (1817. - 1831.), ali i jedan dio preuzet iz ranijih grbovnika. O tim detaljima poseban osvrt daje Mladen Andreis⁹ kao i o Duišinovu *Heraldičkom zborniku*,¹⁰ smatrajući da se u dobroj mjeri koristio Heyerovim podacima pri izboru grbova i plemićkih obitelji.¹¹

Najstarijim našim grbovnikom smatra se *Zbornik grbova kraljevina i odličnih obitelji Ilirskoga Carstva (Ilirski grbovnik)*, koji je krajem XVI. stoljeća dao izraditi Petar (Pedro, Ivelja) Ohmučević, visoki dužnosnik Španjolske kraljevske mornarice, kako bi španjolskom dvoru dokazao svoje plemićko podrijetlo. Prevladavaju mišljenja da se nije očuvao izvorni primjerak toga grbovnika, ali je prema njemu nastalo nekoliko prijepisa koji se nalaze pod imenima *Kor(je)nić-Neorićev grbovnik*, *Palinićev grbovnik*, *Fojnički grbovnik*, *Sarakin grbovnik*, *Bosnićev grbovnik*,¹² a kasnije su izrađivani pretisci nekih od njih.

Knjiga *Grbovi biljezi identiteta*, s uvodnom studijom Ive Banca, u kojoj opis grbova daje Josip Kolanović, sadrži grbove iz *Korjenić-Neorićeva grbovnika*, a među njima i grb bosanske plemićke obitelji Krajčinović.¹³ Taj grb nama je posebno zanimljiv jer očituje veliku sličnost s grbom u luneti palače kraj Zlatnih vrata.

U *Fojničkomu grbovniku*, gdje uvodnu studiju daje Dubravko Lovrenović, nalazi se gotovo istovjetna inačica grba, uz koju se spominje knez *Radoje* kao komornik, nadstojnik riznice (protovestijarij) na dvoru Stjepana Vukčića 1466. godine.¹⁴

Korjenić-Neorićev grbovnik najraniji je prijepis, izrađen 1595. rukom nepoznatog autora, prema kasnije izgubljenom izvorniku, koji su za Petra Ohmučevića, vjerojatno, oslikavali dalmatinski franjevci.¹⁵ Na stranici 89, označenoj rimskim brojkama (LXXXIX), grb Krajčinovića (slika 6) ima štit s crvenim poljem na kojemu su raspoređena tri srebrna roga (prelomljene grede), od glave, preko srca, do podnožja štita. Na središnjemu, malo širemu rogu nalaze se dva crveno bojena lava, usmjerena jedan prema drugom. U sredini, nad njihovim glavama, je zlatna kruna. Nad štitom je srebrna kablasta kaciga prikazana u profilu, koja po sredini prednjega dijela ima zlatni križ, a zatiljni dio je plavo nijansiran sa zlatnim optočenjima. Uz kacigu, nad štitom, raširen je, desno i lijevo, crvenozlatni plašt, kod kojega je, na crvenom, vidljiv zlatni vez, koji se nastavlja na crvenom propinjućem lavu iznad kacige i pletene crveno-zlatne točenice na njoj.

Iznad cjeline grba je zlatna lenta, na kojoj je bosančicom napisano ime plemena Krajčinovića, dok je ispod grba, u stiliziranomu zlatnom okviru, obavijenom crvenom lentom, ime napisano latinicom. Primjer ostavlja dojam da se radi o vještomu i upućenom crtaču, koji je poznavao europski heraldički stil i grbovno oslikavanje.¹⁶ To ne bismo mogli reći za grb iste obitelji što ga nalazimo u *Fojničkomu grbovniku*, oslikavanom rukom manje vještog majstora, a i slabijeg poznavatelja heraldike¹⁷ (slika 8). Osim što je izvedba likovno jednostavnija, umjesto propinjućega lava nad kacigom (bez točenice) vidimo lisičin lik. Na srednjem rogu, u štitu, životinjski su likovi kojima je teže odrediti prepoznatljivost, ali zasigurno ne može biti riječi o lisicama. Slučajne podudarnosti lisice nad kacigom, u *Fojničkomu grbovniku*, i lisice na grbu obitelji Cindro nisu nikako povezane.

U *Fojničkomu grbovniku* heraldičke su pojedinosti postavljene istim rasporedom. Na crvenom su polju srebrni rogovi. Na širemu rogu, u srcu štita, dvije su životinje (uglavnom slične lavicama ili leopardima) tamnije srebrno tonirane. U vrhu srednjega roga nema krune koja je vidljiva u *Korjenić-Neorićevu grbovniku*.

Nad štitom je, postavljena u profilu, srebrna, kablasta kaciga s križem iste boje na prednjemu dijelu. Od kacige se nad štitom, desno i lijevo, širi crve-

no-srebrni plašt. Nad kacigom je crveno obojena, naglašeno stilizirana, lisica. Iznad nje crvena lenta nema nikakva natpisa.¹⁸

Kod Solovjeva su heraldičke pojedinosti grba prikazane grafički (slika 6),¹⁹ a oblici očituju veliku sličnost s primjerom grba Krajčinovića iz *Korjenić-Neorićeva grbovnika*.²⁰ Grbovi *Korjenić-Neorićevog* i *Fojničkog grbovnika* uređivani su više od sto godina poslije kamene izvedbe grba u luneti portala palače kraj Zlatnih vrata, što ni u kojem slučaju nije moralo imati posebnog utjecaja da se ne uzme u razmatranje moguća pripadnost spomenutoj obitelji. Kako će se poslije vidjeti, niz pojedinosti upućivalo je na razmišljanje u tom pravcu.

Stvarno stanje kamenoga grba nad dvorišnim ulazom u palaču (slika 9) u Ulici majstora Jurja u Splitu, naglašeno vrsnoćom majstorske izvedbe, upućuje nas na zaključak da se radi o *tarča*²¹ štitu, obliku svojstvenom za sredinu, odnosno drugu polovicu XV. stoljeća, kao što vidimo na lunetama Giovannija iz Gubbija i Velike Papalićeve palače. Nešto kasnije počinju se pojavljivati okrugli renesansni grbovi, kakvi su pojednostavnjeni grbovi na kamenim gredama Palače kraj Zlatnih vrata i Grisogonov grb na nadvratniku unutrašnjeg dvorišta istoimene palače te dekorirani grbovi u luneti kuće na Dosudu i Marulićev grb u Papalićevoj ulici. Pomnijim promatranjem uočava se da grb u luneti portala ima tri roga (prelomljene grede), raspoređena od glave do srca i podnožja štita. Grb je oštećen ponajviše na onim mjestima gdje njegova visina tendira prema punoj plastici, pa je moglo u nekim ranijim prigodama pri zaključivanju doći do netočne prosudbe da grb ima dva roga (Karamanov crtež, slika 20), a ne tri. Nad štitom je kaciga s vizirom, čiji je gornji dio znatno prekriven plaštem, koji se, manjim dijelom, spušta desnom, a većim dijelom njegovom lijevom stranom, gdje su uočljiva znatna oštećenja. Nad kacigom i plaštem je točenica, iznad koje se izdiže prednji dio, u profilu, okomito postavljenoga konja koji se propinje. Dijelovi visoko istaknuti u prostor: lijeva noga od koljena do kopita i lijevo uho su odbijeni.

Pišući o humanističkim palačama u Splitu, Radoslav Bužančić u tekstu o ovom grbu nudi sugestiju da se radi o prikazu jednoroga, za što nema nikakva uporišta. Grb obitelji Grisogono, koji spominje kao analognu osnovu, i u grbovnicima ima prikaz jednoroga, pa je logično da ga ima i na grbu koji je pronađen kao spolij.²² Ako je grb u luneti ove palače u prigodi iznošenja pretpostavke kataloški nepoznat, onda takve sugestije nemaju osnove, a tomu možemo pridodati i kiparsko-klesarsku logiku po kojoj iznad konjske glave

nema nikakva traga odbijenom rogu, jer bi se on, posve pouzdano, klesao objedinjeno s pozadinom. Ono što je očito kod Grisogonova grba, ničim nije sugerirano na luneti palače kraj Zlatnih vrata. Naime, kataloški primjerci koji se, prema ranijim predlošcima uređuju u brojnim suvremenim heraldičkim studijima,²³ često imaju naknadno dodane prateće detalje grba, pa tako jedan od tih studija prakticira koristiti uz štit s desne i lijeve strane po jednog jednoroga, što je i vidljivo na jednoj inačici grba obitelji Meraviglia koju je uredio taj studio, ali bez ikakve sličnosti i poveznice sa splitskim grbom, što najbolje svjedoči inačica heraldički slična reljefu u luneti.

Splitski grb naglašava okomiti kompozicijski niz izbočen ispred zalepršanog plašta, koji ostavlja dojam na vjetru treperećeg, stiliziranog lišća što svojim gibanjem još više naglašava dinamiku i snagu cjeline. Radijalno usmjeren plašt, ostajući u pozadini, kretanjem se suprotstavlja štitu, koji visoko izlazi u prostor i naglašeno se postavlja kao temelj i oslonac kompozicije. Bočno gledan, štit se pokreće u S-krivulji i u svakoj pojedinosti odiše puninom, premda su samo tri roga osnovni čimbenici njegove reljefnosti. Upravo zbog takvog načina postavljanja forme štita, čiji se bočni profil izvija u S-krivulji tvoreći dinamičko kretanje, uz ostale pojedinosti, daje nam pravo razmišljati kako se radi o jednoj od skladnijih kiparskih cjelina splitskih srednjovjekovnih građevina.

Tragovi dljetara sugeriraju ruku majstora koji je prošao najbolje kiparske zanatske škole, pa se stoga napeti i bujni oblici te razvijene i razvedene pojedinosti stapaju u izvanredan sklad. Premda je tijelo konja prikazano samo s glavom, vratom, grivom i prednjim nogama, njega sugestivno prati kaciga, a gornji se lijevi dio plašta doima kao zamah repa konja koji se propinje. Tako višestruki dojam objedinjenosti govori da ništa nije bilo prepušteno slučaju.

U to je vrijeme ovo dominantan kompozicijski stil, kakav može postići majstor velikog znanja i iskustva, Juraj Dalmatinac ili netko od ponajboljih njegovih suradnika,²⁴ kakav je bio Andrija Aleši.²⁵ Mehanička oštećenja i nakupine slojeva patine i vapnenačkih naslaga neznatno remete taj izvrsni dojam, ali bi se on pravilnom obnovom mogao popraviti do posvemašnjega sjaja, dajući nam cjelovitu sliku kakva se sredinom XV. stoljeća, ili nešto kasnije, očitovala u skladu preuređene građevine.

Uz cjeline na splitskim palačama Papalić i D'Augubio, ovdje uvidamo ukupnu likovnost prikaza znatno očitijom negoli na većini splitskih grbova i na, već opisanim, ilustriranim izvornicima grba obitelji Krajčinović u *Korje-*

nić-Neorićevu ili *Fojničkomu grbovniku*. Usmjerenje za razmišljanje o obitelji Krajčinović kao mogućem vlasniku davali su upravo ti ilustrirani primjerci, stoga što su kataloškim heraldičkim pojedinostima, najvećim dijelom, odgovarali isklesanomu grbu.

Uz ostalo, postojale su dvojbe o manjim heraldičkim detaljima kao što je izostanak lavova i krune nad njima u središnjemu rogu štita, konj u zaglavljju, nad kacigom i plaštem, umjesto lava (*Korjenić-Neorić*) ili lisice (*Fojnički grbovnik*). Razvidno je da se i u dva spomenuta kataloška primjera pojavljuju različite životinje, pa ni treća u kamenoj izvedbi, prema tomu, nije morala biti iznimka, nego uobičajena različitost interpretacije izvornika, što se vidi i kod nekih drugih grbova u Splitu (Cambj, Benedetti). Stoga se dosta pouzdano moglo zaključivati da grb na ovoj palači u bitnom odgovara upravo onima iz prethodno spomenutih grbovnika, to jest grbu bosanske obitelji Krajčinović. Naime, u traganju za stvarnim vlasnikom palače i grba nudila su se različita rješenja, a posebno sugestivni bili su neki povijesni čimbenici, ponajprije zato što je tekst u grbovnicima uz grb spominjao kneza Radoja Krajčinovića na dvoru Stjepana Vukčića kao komornika. Među ostalim se moglo pretpostaviti da palača nije imala stalnog korisnika, nego je on, obavljajući svoje brojne poslove ili dužnosti, ovdje privremeno boravio bez namjere da se trajno nastani u Splitu.

Jedno od razmišljanja usmjeravamo prema Restoju Milohni, komorniku bosanskog dvora, koji stjecajem okolnosti biva povezan s Jurjem Dalmatincem, često spominjanim majstorom u vezi s palačom kod Zlatnih vrata. Vrijeme i događaji, njegova društvena uloga, veze sa Splitom, materijalna podloga i mogućnost investiranja, tražili su dodatne provjere za pouzdane odgovore na niz pitanja.

Plemićko vijeće je 21. ožujka 1444. godine, kako svjedoči prijepis *Zlatne knjige grada Splita*, potvrdilo pravo građanstva nadstojniku riznice Bosanskog Kraljevstva knezu vitezu Restoju.²⁶

Osim što *Zlatna knjiga grada Splita* spominje kneza Restoja, nadstojnika kraljevske riznice, komornika bosanskoga dvora, Miro Montani ga navodi kao Rastoja Milonju, također kao komornika (protovestijarij) na bosanskom dvoru i donatora sarkofaga blaženog Arnira,²⁷ pri čemu je mogao upoznati Jurja Dalmatinca i istodobno dogovarati važan posao, povezan s preoblikovanjem romaničke palače u kasnogotičku. Na drugoj strani, popratni tekstovi, Solov-

ljeva i *Fojničkog grbovnika* (Dubravka Lovrenovića), spominju kneza Radoja kao komornika u domu hercega Stjepana Vukčića,²⁸ 1466. godine.

Može se postavljati pitanje podudarnosti imena Restoje, Rastoje, Radoje. Restojeva uloga komornika spomenuta je u *Zlatnoj knjizi*, i drugim arhivskim dokumentima povezanim s njim, odnosno djelima Jurja Dalmatinca. Već ga poznajemo kao glavnu osobu koja jamči isplatu troškova za kapelu blaženog Arnira,²⁹ pri čemu je svakako moglo doći do poznanstva i poslovnog odnosa s Jurjem te preuređenja građevine iz romaničke u kasnogotičku, kada je klesan i grb na njezinu portalu.

Kao ovlašteni bosanski dužnosnik on 21. prosinca 1422. pod Visokim piše ugovor s Mlečanima, u Sutiski 22. lipnja 1443. piše pismo Dubrovčanima, a 3. rujna 1444. u Kreševu izdaje potvrdu povlastica Dubrovčanima te 18. prosinca 1451. u Bobovcu potpisuje s njima mir. Ovdje ga se dalje spominje kao darovatelja većeg iznosa novca za kapelu blaženog Arnira, a razlog tomu traži se u mogućoj želji da se približi Rimu u vremenu nesigurnom za Bosnu. Nadalje se spominje da ga papa Nikola V. odredbom od 8. veljače 1449. stavlja pod svoju zaštitu.³⁰

Restoje je, međutim, zasluge prema Rimskoj Crkvi ostvarivao i ranije, radeći na proširenju utjecaja Katoličke Crkve u Bosni i Humu. Iz istog je razloga kralj Žigmund deset godina ranije, 19. siječnja 1436., izdao povelju kojom mu daruje nekoliko posjeda u Bosni.³¹ U povelji kralja Tvrtka II. kojom uzima fratre pod svoju zaštitu, Restoje se u ulozi svjedoka spominje kao *Restoja de Hlevno camerario nostro* (*Hristoja de Hlevna camerario nostro*).³² U dubrovačkim notarskim knjigama godine 1442. zabilježen je kao *spectabilis vir dominus Restoye Milest bosnensis*³³ ili, još ranije, 1441., kao *počteni vitez*,³⁴ počast kojom se atribuirao mali broj bosanskih dostojanstvenika.³⁵ Opet su ga u lipnju 1444. godine Dubrovčani zapisali kao *dominus Restoe prothovestiaro et ambaxiator serenissimi domini Thomas regis Bosnae*.³⁶ Premda se Restoje u povijesnim izvorima, osim navedenog, spominje kao pisar i komornik Tvrtka II. i Stjepana Tomaša od 1422. do 1451., ostaje nerazjašnjeno još dosta toga u vezi s njegovim životom.³⁷ Njegovo ime u povijesnim knjigama nije zabilježeno nakon što je u prosincu 1451. godine Dubrovčanima ispisao i izdao povelju Stjepana Tomaša.³⁸ I Pavao Anđelić pod naslovom *Umjetnički krug Jurja Dalmatinca i Bosna* spominje Restoja Milohnu kao komornika bosanskoga dvora i *ktitora kapele sv. Arnira u Splitu*, dovodeći ga u vezu s Jurjem Dalmatincem.³⁹

Ovim je podacima važno dodati mišljenje Bone M. Vrdoljaka pri analizi fragmenata sarkofaga pronađenog u klastru samostana sv. Ive u Livnu, za koji on s velikom sigurnošću tvrdi da pripada Restoju. Tomu u prilog svjedoči oštrim predmetom ucrtana ruka s tekstom bosančice ASE ŽIVA/RUKA RESTO/JE/M, *Ovo je živa ruka Restoje M...*,⁴⁰ djelo stanovitog Ratka, koji se potpisao kao izvođač. Vrdoljak, nadalje, uz spominjanje ovdje iznesenih datacija i događanja na kraju pretpostavlja vrijeme Restojeve smrti koja se, prema njegovu mišljenju, dogodila između smrti kralja Stjepana Tomaša 1461. i ulaska Turaka u Livno 1463. godine.⁴¹

Međutim, ne možemo biti sigurni koliko su pouzdane i opravdane Vrdoljakeve pretpostavke. Ne znamo je li Restoje doživio kraj Bosanskoga Kraljevstva u istoj ulozi i je li prije ili poslije smrti Stjepana Tomaša, odnosno Stjepana Tomaševića, posljednjeg bosanskog kralja, mogao otići na dvor Stjepana Vukčića, kojemu je u vremenu opće pomutnje i previranja itekako bio potreban diplomat, iskusni obnašatelj dužnosti nadstojnika riznice, tj. komornika, gdje ga je povijesni izvor 1460.,⁴² odnosno 1466. godine mogao bilježiti kao Radoja.⁴³ Štoviše, na takve nas pretpostavke može upućivati i sama činjenica što se u Fermentžinovoj interpretaciji dio teksta o komorniku knezu Radoju Krajčinoviću odnosi izrijekom na njega (1460.),⁴⁴ a godine 1466. spominje se komornik knez Radoj Vrančinović,⁴⁵ što nas nedvojbeno upućuje na netočno iščitan izvorni tekst. Da je u srednjovjekovnoj Bosni bilo više slučajeva krive interpretacije izvornog teksta, spominje i Pavao Anđelić u svojem tekstu *Povelja kralja Dabiše Čubranovićima i velikaški rod Hlivenjana*, gdje je Pavao Vlatković u tumačenju izvornika zapisan kao Vlatko Pavlović.⁴⁶ Pojedinaac koji je dobio tolika društvena priznanja, od bosanskih vladara do kralja Žigmunda, splitskoga Plemičkog vijeća, Dubrovčana i Svete Stolice sigurno je i u svojim zadnjim danima bio poželjan nadstojnik i diplomat. Restoju se, kako vidjesmo, kod Srđana Đurića, Pavla Živkovića, Bone Vrdoljaka i drugih pridodaje pridjevnik Milohna, kod Montanija Milonja, što neupućeni čitatelj može shvaćati kao prezime, ali jasno je da se i sam Juraj Dalmatinac, osim vlastitim imenom, bilježi imenom svog oca (Juraj Matejev). Tako s priličnim pouzdanjem, oslanjajući se na spominjane povijesne izvore, zaključujemo da je Milohna ime Restojeva oca.

Možemo li na bilo koji način povezivati Restoja i djeda (*episkupa*) Crkve bosanske Mirohnu, koji je vjerojatno ustoličen za obnašanje te dužnosti 1414., a darovnica kralja Tvrtka II. od 7. listopada 1426. spominje ga u toj ulozi?⁴⁷

Je li Restoje mogao biti rođen u bogumilskoj obitelji pa poslije postati katolikom, što su bile česte promjene u njegovu okruženju?⁴⁸ Postavlja se niz pitanja koja možemo povezivati s ovim slučajem, ali nema dovoljno podataka da s apsolutnom točnošću, u ovom trenutku, na njih i odgovorimo.

Početak XV. stoljeća rijetko su se kada koristila imena plemena, a i teško je zbog nedovoljnih podataka utvrditi koje je pleme obitavalo na području Hlivanjske županije. Vjekoslav Klaić govoreći o genealogiji livanjskog kraja, postavlja tezu da je u početku XIII. stoljeća postojalo pleme Hlevnjani ili Hlivanjani, odijeljeno od plemena Bužani (prema Bugi iz legende o doseljenju Hrvata, iz čega proizlazi i naziv Buško blato). Oni će sredinom XIV. stoljeća biti prozvani Čubranići ili Cipriani.⁴⁹ Pojedini autori daju drugačija tumačenja genealogije i topografije livanjskog okružja, s posebnim osvrtom na mogućnosti veze plemena Bužani i Buge iz legende o doseljenju Hrvata.⁵⁰

Prema ispravi kralja Stjepana Ostoje plemeniti Hlivanjci su obitelji Rajčići (od Bistrice), Galupi (od Vrda), Klačiči (iz Dobrog), Mratinovići (iz Miša), Sučići (iz Orguša), Jarčići (iz Grebaca), Voihnići, Galešići, Bubanići, Ruparići i Dobrinovići (svi iz Bistrice). Izvan toga su poznata imena Mihovilića (od Hlivna), Matijevići, Vladislavići i Berislavići (svi od Vrhrike), koja se pojavljuju prije 1400. godine.⁵¹ Nakon toga javljale su se druge obitelji koje su proizašle iz ovih ili iz veza s njima, a koliko je moguće da se među njima pojavio rod Krajčinovića, ne možemo ustvrditi.

Na dvoru Stjepana Vukčića više se puta spominje Radoj Krajčinović, komornik, knez,⁵² koji je nakon hercegove smrti vjerojatno služio i njegovim sinovima. Kad su oni bili prisiljeni godine 1482. izbjeći najprije u Dubrovnik, a potom (možda) preko Splita na otok Rab, postojala je mogućnost da se je Radoje zaustavio u Splitu, kupio kuću novcem što ga je prikupio kao dužnik hercegova dvora te naručio preuređenje palače iz romaničke u reprezentativnu gotičku. U to vrijeme izvođač je mogao biti Andrija Aleši (ili Nikola Firentinac), jer je malo tko u ono vrijeme bio u stanju ostvariti dojmljivu kompoziciju kakva je na ovom mjestu.

Premda su sva ova istraživanja davala određene argumentacije prema grbu porodice Krajčinović, za preusmjerenje u zaključku presudna je bila monografija Andrije Mutnjakovića o Andriji Alešiju u kojoj spominje Alešijev rad na kući *venecijanskog trgovca Venture Maraviglie*.⁵³ Potom Emil Hilje iznosi kako arhivski podatak zapisan 8. svibnja 1473. godine potvrđuje da se kuća trgovca

Venture (ne spominjući prezime, nego u bilješkama, iznoseći pritom da se u dokumentima pojavljuje kao *Meravilja* i *Engleschi* ili *Ingreschi*), nalazi u blizini crkve sv. Martina, nakon čega oprezno pretpostavlja da bi se moglo raditi o palači kraj Zlatnih vrata.⁵⁴ Premda je još Cvito Fisković u svojem radu *Albanski umjetnik Andrija Aleši u Splitu i Rabu* spomenuo kamene ogradice koje je taj umjetnik klesao splitskom trgovcu Mlečaninu Venturi Meravigli,⁵⁵ nije se moglo naslućivati da se radi o toj palači. Uistinu, ove dvije pretpostavke, a posebno dragocjeni podatak o položaju Venturine kuće što ga je Hilje pronašao u arhivu, dale su novo svjetlo odgonetavanju dugogodišnje zagonetke. Trebalo je dodatno istražiti talijanske grbovnike i vidjeti postoji li neki grb sličan ovomu.

Zahvaljujući napretku suvremene tehnologije i obilju podataka talijanske dokumentacije, dostupni su nam brojni preglednici grbova, premda većinom u preslikama i prijepisima, među kojima se može vidjeti čitav niz sličnih heraldičkih obilježja. Tako postoje različite varijante grbova s tri roga (prelomljene grede), ali i različite varijante grba obitelji Meraviglia. Prema dokumentaciji s kraja XIX. stoljeća izrađene su *on line* verzije na kojima se, između ostalih, mogu vidjeti sljedeći grbovi:

Slika 10. Grb obitelji Bernesso (Bernezzo). Na crvenom tri zlatne prelomljene grede (roga), *Patriziato Subalpino A. Manno, Torino 1895. - 1906.*

Slika 11. Grb obitelji Braida (Brayda). Na srebrnom tri plave prelomljene grede (roga), *Patriziato Subalpino A. Manno, Torino 1895. - 1906.*

Slika 12. Grb obitelji Brayda. Na plavom tri srebrne prelomljene grede (roga), *Annuario della Nobiltà Italiana di Goffredo di Crollanza, Bari 1898., Libro d'Oro Collegio Araldico, Roma 2000.*

Slika 13. Grb obitelji Costaforte. Na zlatnom tri plave prelomljene grede (roga), *Patriziato Subalpino A. Manno, Torino 1895. - 1906.*

Slika 14. Grb obitelji De Fornari. Na plavom tri crvene prelomljene grede (roga), *Patriziato Subalpino A. Manno, Torino 1895. - 1906.*

Slika 15. Grb obitelji Saraceno. Na srebrnom tri crvene prelomljene grede (roga), *Patriziato Subalpino A. Manno, Torino 1895. - 1906.*

Slika 16. Grb porodice Pullini; Na zlatnom tri plave prelomljene grede (roga), *Patriziato Subalpino A. Manno, Torino 1895. - 1906.*

Slika 17. Grb obitelji Zostri. Na plavom tri zlatne prelomljene grede (roga), *Patriziato Subalpino A. Manno, Torino 1895. - 1906.*

Slika 18. Grb obitelji Meraviglia. Na zlatnom tri plave prelomljene grede (roga). *Annuario della Nobiltà Italiana di Goffredo di Crollanza, Bari 1898., Libro d'Oro Collegio Araldico, Roma 2000.*

Grb obitelji Meraviglia. Na srebrnom dvije vodoravne crvene grede, na srebrnim poljima iznad njih, na glavi i srcu štita po jedna šestokraka zvijezda. Iznad štita ukras sastavljen od kacige, krune, nojevih pera, zastavica i plašta. Kao čuvari grba pojavljuju se lijevo i desno dva srebrna jednoroga sa zlatnim repom, grivom i rogom. Obitelj je podrijetlom iz Trevisa, ali je se može naći i u drugim talijanskim gradovima.⁵⁶

Grb obitelji Meraviglia. Na zlatnom tri plave prelomljene grede (roga), a iznad njih konj u propinjanju. Kaciga i plašt dodani su izvan štita, kao i kruna s tri nojeva pera te oklopljeni ratnici kao čuvari s desne i lijeve strane.⁵⁷

Kao što se može vidjeti, ovdje je devet primjera grbova s tri prelomljene grede (roga), a tri od njih imaju na zlatnom tri prelomljene plave grede: Costaforte, Pullini i Meraviglia. U venecijanskom *Libro d'argento delle famiglie venete nobili (rist. anast. Venezia 1922. - 28.)*⁵⁸ nalazimo svjedočenje o obitelji Meraviglia koja pripada milanskom, odnosno lombardskom plemstvu (slika 22). Prikazan je jednostavni oblik grba kao i na slici 18. Drugi grb obitelji Meraviglia, na kojemu je prikazan ukras i jednorogi kao čuvari, pratećim tekstom svjedoči o raširenosti pripadnika obitelji u raznim gradovima Italije. Taj nam grb nije posebno zanimljiv, za razliku od sljedećeg, koji unatoč suvremenoj obradi i unošenju novih elemenata daje nedvojbene sugestije prema splitskom grbu.

Premda se činilo da od svega ovdje viđenog nećemo imati pouzdane potvrde, put nas je u istraživanju doveo do mjesta Vighignolo, u neposrednoj blizini Milana, do grba što daje odgovore na pitanja koja su u dosadanjim istraživanjima ostala neriješena. Grb iz Vighignola očituje potpunu sličnost s grbom iz lunete palače kraj Zlatnih vrata. Tri roga (prelomljene grede) u štitu, raspoređene na isti način kao kod klesanoga grba i konj iznad kacige u istom položaju daju nam jasne argumente. Time je razriješena dvojba o mogućoj pripadnosti palače bosanskim plemićima i eventualno nesuglasje pratećih elemenata na primjeru grba iz grbovnika i klesane forme u luneti. Ova doslovna reinterpetacija posve je pouzdan dokaz da grb pripada obitelji Meraviglia, a na temelju ranije iznesenog izvedba se može pripisati Andriji Alešiju. Osim što dokument od 4. veljače 1455. između Alešija i Marina Veselkovića upućuje na tu činjenicu,⁵⁹ ona se potvrđuje sličnošću stila koji je Aleši primijenio u portalima rapskih palača, ostavljajući uokolo pokrenute mase poprilično slobodan i neispunjen prostor. Ipak, ovdje je vidljiv utjecaj Jurjeve dinamike, koliko na samoj kompoziciji, tako i na pratećim detaljima okvira i kapitela.

O podrijetlu prezimena Meraviglia prenosimo pretpostavke koje se mogu naći u talijanskim digitaliziranim rukopisima. Nalazimo da se Meraviglia u nekim mjestima okolice Milana spominje kao Marabella, što bi dolazilo od germanske riječi *marabel*, te da može biti inačica iz milanskog dijalekta *maravej* ili *marabej*, što znači *čudo*, te isto tako latinske riječi *mirabilis*, što znači *prekrasno*.⁶⁰

Iako se potomci ove loze spominju u više talijanskih područja, posebno nas zanimaju pripadnici obitelji Meraviglia koji su imali velik utjecaj i zapaženu ulogu u životu i povijesti grada Milana, upravljali poljoprivrednim dobrima i razvijali trgovinu. U Vighignolu se pak pojedini članovi obitelji Meraviglia javljaju još u XII. stoljeću, s izrazitim nastojanjima pokazivanja poduzetnosti, kako u sferama vjerskog tako i društvenog života. Osim što sudjeluju u gradnjama novih crkava, preuređivanju starih, iz njihovih redova kroz povijest biva zaređeno nekoliko svećenika i biskupa. Dokumentirana povijest ovog mjesta započinje krajem XIII. stoljeća, bilježeći staru crkvu svetog Sebastijana okruženu grobljem na otvorenom polju. U vrijeme biskupovanja Carla Boromejskog, godine 1565., izrađuju se karte župa kojima on upravlja, a među njima je i župa Cesano, kojoj pripada Vighignolo. Na toj karti su osim crkve svetog Sebastijana vidljive crkve svete Margarite, Svetog Duha, te još jedan objekt s kupolom za koji se pretpostavlja da je samostan uz koji će kasnije biti izgrađena *Villa Meraviglia* (sada *Villa Airaghi*). Obitelj Meraviglia pripadala je milanskom patricijatu od XIII. stoljeća, a kako su imali velik društveni ugled, uz brojne počasti kroz povijest, prema njoj je nazvana ulica u Milanu koja se pruža uz njihovu nekadašnju rezidenciju. Imajući široke ovlasti, u XV. stoljeću Zanino Meraviglia odlučuje provesti brojne projekte društvenog značenja i gospodarske pothvate pa se može pretpostaviti da je gospodin Ventura živeći i radeći u tom vremenu bio postavljen kao glavni poslovni čovjek ove obitelji na istočnojadranskoj obali, plasirajući žitarice, odnosno žitne prerađevine. U kasnom XVII. stoljeću oko Vighignola dolazi do intenzivne sadnje dudova (murve), što je imalo utjecaja na industrijalizaciju Lombardije. Intenzivnijoj sadnji dudu prethodilo je vrijeme tradicionalnog uzgoja te biljke, jer je poznato da su talijanski i francuski križari još u XIII. stoljeću donijeli dudove svilce iz Bizanta, gdje su ih prije toga (u doba cara Justinijana) dvojica redovnika u tajnosti prenijeli iz Kine. Nakon XIII. stoljeća Italija i Francuska postaju glavni izvoznici svile u Europi. Stoga ne bi trebalo čuditi da je Ventura, osim žitaricama, trgovao i svilom.

Vighignolo naime, prema legendi, postoji još u rimsko vrijeme, a dolaškom Langobarda događaju se višestoljetni zapleti iz kojih će u konačnici 27. siječnja 949. kralj Italije Lotar dati Miranu, pretku obitelji Meraviglia, posjed Vighignolo. Nakon toga se, kako spomenusmo, Vighignolo razvija kao plodonosan poljoprivredni kraj bogat žitaricama, voćem i povrćem, a plemići Meraviglia ne samo da kao veleposjednici imaju sve ovlasti, nego su kao takvi uključeni i u javni život Milana, obnašajući dužnosti na dvorovima milanskih vojvoda Viscontija i Sforza, nakon čega su se njihova bogatstva značajnije uvećala. Sredinom XV. stoljeća Zanino Meraviglia, povezan s milanskim dvorom, naglašenog utjecaja na društvena zbivanja, daje graditi nove sakralne objekte, odlučuje o načinima održavanja i daje izraditi freske za staru crkvu.⁶¹ Kao zasigurno jedan od važnijih i poslovno sposobnijih članova obitelji, Ventura Meraviglia boravi u Splitu ili, bolje reći, živi na relacijama Milano – Venecija – Split i obratno, šireći plasman svoje robe; odabire mjesto za boravak koje daje preurediti na način najboljih kasnogotičkih palača, postavljajući na lunetu portala i druge dijelove pročelja inačice grbova svoje obitelji.

Nakon ovog utvrđivanja činjenica treba progovoriti o još nekim detaljima u svezi s grbovima na palači i pojedinim aktivnostima oko njih. Treba skrenuti pozornost na pogrješke pri obnovi inačica grbova na prozorskim gredama, jer pri istraživanju nisu uočene važne pojedinosti, koje se razlučuju tek pomnijim promatranjem i raščlambom. Ako se bolje pogleda grb dvorišnoga portala, zamjećuje se, kako je jasno opisano, da su u štitu tri roga, a ne dva. Slično, jednostavnije ponavljanje grba na višim razinama pročelja nalazimo i na palači Cipci, odnosno na Maloj Papalićevoj palači. Spomenuli smo da je grb u luneti oštećen do te mjere da su se teško raspoznavale granice volumena i prostora, a oštećenje inačice na jedinom očuvanom arhitravu dovelo je do dvojbenih zaključaka pri obnovi. Stoga ne čudi da interpretacije stvarnoga stanja⁶² nisu bile uvjerljive do te mjere da bi nas vodile prema razrješavanju nepoznanica.

Vodeći se logikom kamene obrade, izvodimo zaključak: naknadne su mehaničke promjene nastale, vjerojatno, kada su kasniji vlasnici šiljatim dljetom (*špicom*) odstranili reljefno istaknute dijelove, počevši od tordiranoga kružnog okvira do rogova, pri čemu nisu provodili završnu obradu zupčastim dljetom, nego je takva struktura ostala u prostoru između rogova kao trag izvorne obrade, što jasno upućuje na činjenicu da su se u tim tordiranim kružnim okvirima nalazila tri roga, a ne dva, kako se prikazuje na repliciranim gredama.

Preklapanjem slike jednoga i drugoga primjerka na prozirnoj foliji te računalnom provjerom potvrđena je potvrđena je pretpostavka o netočnom tumačenju i izvedbi replike klesane pri obnovi.

Pogrješan smjer u obnovi zasigurno je potaknuo netočno nacrtan grb u knjizi grbova Dujma Srećka Karamana (slika 20), koji je pri opažanju i crtanju napravio inverziju. Kao što je vidljivo, zamijenio je odnos mase i prostora, pa je udubljenja, oduzetu masu, prikazao kao ispupčenja, i obratno, što je pri istraživanjima otežavalo ispravno zaključivanje i usmjeravalo na pogrešne korake.

BILJEŠKE

- ¹ Duško Kečkemet: *Papalićeva palača i gotička arhitektura Jurja Dalmatinca u Splitu*. Radovi Instituta za povijest umjetnosti (dalje IPU) 3-6, Zagreb 1979. - 1982., 168 - 171; Cvito Fisković, Kruno Prijatelj: *Albanski umjetnik Andrija Aleši u Splitu i u Rabu*. Izdanje Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju u Splitu, Split 1948., 17.
- ² Cvito Fisković: *Romaničke kuće u Splitu i Trogiru*. Starohrvatska prosvjeta, Zagreb III. S. 2. 1952., 129 – 182.
- ³ Jerko Marasović – Tomislav Marasović: *Palača kraj Zlatnih vrata u Splitu – novootkriveni rad majstora Jurja Dalmatinca ili njegove radionice*. Peristil 5, Zagreb 1962.; Jerko Marasović – Tomislav Marasović: *Pregled radova Urbanističkog biroa na istraživanju i uređenju Dioklecijanove palače*. Urbs 4, Split 1961., 62, 23-54; Jerko i Tomislav Marasović: *Dvije adaptacije Jurja Dalmatinca u Splitu*. Radovi IPU 3-6, Zagreb 1979. - 1982., 179 - 186.
- ⁴ Duško Kečkemet, navedeno djelo, bilj. 1, 168.
- ⁵ Heyer von Rosenfeld, Carl Georg Friedrich: *Der Adel des Königreichs Dalmatien* (edicija: *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, XIV. 3*). Nürnberg 1873.; Zagreb 1995., 103, 35. Taf. 25.; Viktor Anton Duišin (uz suradnju: Aleksandra Kulmera, Milana Praunspgera, Alfreda Mankanca, Ivana Dominisa i Bartola Zmajića): *Heraldički zbornik. Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni i Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini*. Knjiga I (A-H), Zagreb 1938., 124.
- ⁶ Doimo Fortunato Karaman (Dujam Srećko Karaman): *Il Re d'armi di Spalato*. tab. 10, sl. 2, tab. 28, sl. 8 (knjiga se čuva u Muzeju grada Splita).
- ⁷ Vincenzo Maria Coronelli: *Blasone Veneto*. Venezia 1706. (pretisak Venezia 1975.).
- ⁸ Heyer von Rosenfeld, navedeno djelo, bilj. 5.
- ⁹ Izvadak iz uvoda, Mladen Andreis: *Metodološki pristup analizi dalmatinskoga gradskog plemstva*. Acta Histriae 16, Koper 2008., 1-2. Grbove dalmatinskih rodova obrađuje Von Rosenfeldov *Wappenbuch des Königreichs Dalmatien*, jedan svezak opsežnoga grbovnika neujednačene kvalitete i opsega – *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch* – koji uz opise grbova donosi povijesne i genealoške podatke o pojedinim rodovima (Heyer von Rosenfeld, 1873.).

Međutim, taj je grbovnik Dalmacije nepotpun i sadrži niz netočnih podataka, posebice o trogirskim rodovima, koje autor temelji na isto tako nepouzdanom Buffalisovu rukopisu *Giucio d'armi della nobilita di Traù [...]* (rukopis u arhivu obitelji Slade - Šilović u Trogiru). Detaljna genealoška analiza svih rodova *trogirskoga plemstva* iz Von Rosenfeldovog grbovnika (*Nobilità von Traù*) jasno pokazuje da je to vrlo neprecizan i metodološki neispravan pristup problematici plemstva. Iako naslov ovo djelo definira kao grbovnik (*Wappenbuch*), podnaslov upućuje da se govori o plemstvu (*Der Adel des Königreichs Dalmatien*). No popisu rodova prethodi naslov koji ih određuje kao plemićke i građanske (*adelige Geschlechter und Cittadini im Königreiche Dalmatien*). Autor je u plemićki grbovnik uključio sve rodove iz Buffalisova djela te je sačinio popis od 130 trogirskih *plemičkih* rodova – *Nobilità von Traù*, od kojih 86 rodova ne pripada trogirskom plemstvu (Andreis, 2006., 318–343). Provjerom podataka iz genealoške baze dalmatinskoga plemstva utvrđeno je da brojni podatci o plemstvu drugih komuna u grbovniku također nisu točni (npr. mnogi šibenski i rapski, a posebice brojni brački plemićki rodovi ne nalaze se u grbovniku). Stoga se ovaj grbovnik, koji je više od jednog stoljeća bio temeljni izvor podataka o dalmatinskom plemstvu, a mnogi netočni podatci iz njega preuzeti nalaze se u Duišinovom *Zborniku plemstva* i *Hrvatskom biografskom leksikonu*, ne može držati preciznim i vjerodostojnim priručnikom za povijest dalmatinskih plemićkih rodova.

¹⁰ Viktor Anton Duišin, *navedeno djelo*, bilj. 5, 124.

¹¹ Mladen Andreis, *navedeno djelo*, bilj. 9, 1-2.

¹² Tomislav Galović, Emir O. Filipović: *Prilog bibliografiji radova o heraldici (s posebnim osvrtom na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu)*. Arheološki vjesnik, Zagreb 51/2008., 163.

¹³ Ivo Banac: *Grbovi - biljezi identiteta*. Zagreb 1991., gdje su faksimilno objavljena najznačajnija starija hrvatska heraldička djela: *Korjenić-Neoričev grbovnik* (iz 1595.) i *Stemmatographiae Illyricanae liber primus* Pavla Rittera Vitezovića (Zagreb 1702.). Opis grbova u toj knjizi dao je Josip Kolanović. Usp. i studije Ivo Banac: *The Insignia of Identity, Heraldry and the Growth of National Ideologies Among the South Slavs*. u: *Ethnic Studies, XI/1993 – Special issue on Pre-modern and modern national identity in Russia and Eastern Europe*. Melbourne 13. 10. 1993., 215 - 237; *Biljezi identiteta, Heraldika i razvoj nacionalnih ideologija u Južnih Slavena*. u: Ivo Banac: *Raspad Jugoslavije – Eseji o nacionalizmu i nacionalnim sukobima*. Zagreb 2001., 35 - 66.

¹⁴ *Fojnički grbovnik*, uvodnu studiju napisao je Dubravko Lovrenović (usp. i isti tekst *Fojnički grbovnik, ilirska heraldika i bosansko srednjovjekovlje*. Bosna Franciscana XII, Sarajevo 2004., 21, 172 - 202). Do sada je taj grbovnik objavljen nekoliko puta: *Fojnički grbovnik* (ur. Nijaz Mutevlić i Željko Marjanović). Sarajevo 1972.; *Fojnički grbovnik*. Sarajevo 2005., a najnovije izdanje iz 2009. popratilo je komentarima Emir O. Filipović.

¹⁵ Bartol Zmajčić: *Legalizacija grbova nekih naših obitelji na temelju Ohmučevićevog grbovnika*. u: Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine VII, Sarajevo 1967., 44; Ivo Banac: *navedeno djelo*, bilj. 13, 133.

¹⁶ Emir O. Filipović: *Grbovnik Virgila Solisa i ilirska heraldika*. Radovi - Zavod za hrvatsku povijest, vol. 41, Zagreb 2009., 187 - 199.

¹⁷ Moglo bi se reći da je heraldičko pravilo da su isti životinjski likovi prikazani na štitu,

- najčešće slikani i iznad kacige. U *Fojničkom grbovniku* nalazimo slučaj da se u štitu prikazuju životinje slične lavicama ili leopardima, a nad kacigom je lisica.
- ¹⁸ *Fojnički grbovnik, navedeno djelo*, bilj. 14, 321.
- ¹⁹ Heraldčki grafički prikaz boja (prema tumačenju Bartola Zmajića u: *Heraldika, sfragistika, genealogija*. Zagreb 1971., 15) podrazumijeva se na sljedeći način: ravnomjerno raspoređene okomite crte označavaju crvenu boju, vodoravne crte označavaju plavu, kose zelenu, umrežene okomite i vodoravne crte crnu, točkasto ispunjeno polje označava zlatnu, a čisto polje srebrnu.
- ²⁰ Aleksandar Solovjev: *Postanak ilirske heraldike i porodica Ohmučević*. Glasnik Skopskog naučnog društva, knj. XII. Dn. 6, Skopje 1933., 98.
- ²¹ Bartol Zmajić: *Heraldika, sfragistika, genealogija*. Zagreb 1971., 14.
- ²² Radoslav Bužančić - Anita Brakus: *Virtus i Fortuna, tragovi Petrarkinog De remendiisa na pročeljima splitskih humanističkih palača*. Klesarstvo i graditeljstvo, Pučišća 2011., br. 3-4, 50. <http://araldicaonline.centrostudiaraldici.org>
- ²³ Jerko i Tomislav Marasović: *navedeno djelo*, bilj. 3, 179 – 187.
- ²⁵ Andrija Mutnjaković: *Andrija Aleši*. Architectonica Croatica VIII., Zagreb 1998., 60 - 70; Emil Hilje: *Andrija Aleši i stambeno graditeljstvo u Splitu sredinom 15. stoljeća*. Radovi IPU 29, Zagreb 2005., 43 - 56.
- ²⁶ Vedran Gligo i ostali: *Zlatna knjiga grada Splita*. Split 1996., 185. Važno je, za razumijevanje problema, pročitati dio zapisa kako slijedi: *Vama, veličajni i plemeniti gospodine Kristofore Marcello, za presvijetlo duždjevsko mletačko gospodstvo časni kneže grada Splita, i također vama plemićima i čitavom generalnom Vijeću grada, knez Restoje, vitez, sveopći nadstojnik riznice bosanskog kraljevstva, najsrdačniji brat i dobar prijatelj vaših časnosti, traži svakom dužnom prošnjom iznoseći: budući da je on od svoje mladosti oduvijek imao najveću želju i najsrdačniju ljubav da veliča i časti ovaj slavni grad Split, kako općenito tako u pojedinostima, a ovo zbog vrlo postojane ljubavi i druženja koje je on također najprisnije imao i održavao sa splitskim plemićima, od kojih je bio uvijek gledan i prihvaćen s bratskom ljubavi, i jer to prijateljstvo rečeni knez Restoje nema namjeru odbaciti, nego učvrstiti i povećati, a osobito jer vidi da je prevedri Princip i preuzvišeni gospodin, gospodin Stjepan Tomaš, bosanski kralj, sklopio i utvrdio najveći savez i bratstvo s gore rečenom Sinjorijom (radi se o ugovoru između Mletačke Republike i bosanskoga kralja Tvrtka II., sklopljenom 1423. u Sutiski. Vidi: Grga Novak: *Povijest Splita II*. Split 1978., 13.) zbog čega se rečeni knez i drugi velikaši i podanici gore rečenog prevedrog kralja mogu i moraju slobodnije približiti vašim zemljama, zato traži kao što je prije navedeno da rečeni knez Restoje bude izabran građaninom te da od sada unaprijed bude zvan i nazvan vašim splitskim građaninom uz one običaje, (svečane) čine i povlastice što ih zahtijevaju vaši zakoni i običaji, a ove i ostale privole vaših časnosti on obećava i nudi da će potpuno poštivati itd. Nakon što je ova molba u tom Vijeću glasno pročitana i izložena, ser Antun Cipriani, ustavši radi govora, raspravljajući o navedenoj molbi, iznio je svoje mišljenje: kad se <već> uzima u obzir vrlina i čovječnost te hvalevrijedna i čestita ličnost prije spomenutoga gospodina Restoja, nadstojnika riznice, i imajući u vidu neizmjerena dobročinstva i časna djela koje taj molitelj ne prestaje prinostiti ovome gradu i građanima, neka se onda također i sam grad ukrasi časnim osobama i poštenim muževima. Prihvaćen je*

- prijedlog da se taj ugledni vitez, molitelj, od sada vlašću ovoga Vijeća proglasi građaninom i da se smatra građaninom Splita...*
- ²⁷ Miro Montani: *Juraj Dalmatinac i njegov krug*. Zagreb 1967., 11.
- ²⁸ Aleksandar Solovjev: *navedeno djelo*, bilj. 20., 98. *Fojnički grbovnik*, navedeno djelo, bilj. 14, 320.
- ²⁹ Milan Ivanišević: *Juraj Dalmatinac u Splitu 1444. i 1448*. Radovi IPU 3-6, Zagreb 1979. - 1982., 147. U tekstu se spominje da 25. rujna 1447. Juraj Bobanić (kao jedan od izvršitelja oporuke Marina Ohmovića koji novčano podupire gradnju kapele blaženog Arnira) daje Pavlu, pomoćniku Jurja Dalmatinca, 20 dukata, i to u ime i voljom kneza Restoja, komornika i pisara bosanskoga kralja Stjepana Tvrtka i po oporuci Marina Ohmovića, kao njezina izvršitelja.
- ³⁰ Isto. Pavao Živković: *Socijalne promjene na dvoru bosanskih kraljeva tijekom 14. i 15. stoljeća*. Radovi 21, Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, Zagreb 1988., 29.
- ³¹ Srđan Rudić: *Nekoliko novih podataka o Restoju Milohni*. Istorijski časopis, knj. LVIII, Beograd 2009., 173 - 180.
- ³² Pavao Živković: navedeno djelo, bilj. 30, 28.
- ³³ Isto, 27.
- ³⁴ Isto, 29.
- ³⁵ Isto.
- ³⁶ Isto.
- ³⁷ Srđan Rudić: navedeno djelo, bilj. 31, 173 - 180.
- ³⁸ Pavao Živković: navedeno djelo, bilj. 30, 30.
- ³⁹ Pavao Anđelić: *Umjetnički krug Jurja Dalmatinca i Bosna*. Radovi IPU 3-6, Zagreb 1979. - 1982., 205.
- ⁴⁰ Bono M. Vrdoljak: *Srednjovjekovni spomenici s natpisom na Groblju Sv. Ive u Livnu*. Starohrvatska prosvjeta III/ 30, Split 2003., 243.
- ⁴¹ Isto, 245.
- ⁴² P. Eusebius Fermendžin: *Acta Bosnae potissium ecclesiastica cum insertis editorum documentorum registis ab anno 925 usque ad annum 1752.*, Zagrabiae, 1892., 242.
- ⁴³ Aleksandar Solovjev: navedeno djelo, bilj. 20., 98; *Fojnički grbovnik*, navedeno djelo, bilj. 14, 320.
- ⁴⁴ P. Eusebius Fermendžin, navedeno djelo, bilj. 42, 242.
- ⁴⁵ Isto, 269.
- ⁴⁶ Pavao Anđelić: *Povelja kralja Dabiše Čubranovićima*. Glasnik Zemaljskog muzeja (Arheologija) Nova serija, 38, Sarajevo 1983., 133-135.
- ⁴⁷ Pejo Čošković: *Crkva bosanska u XV. Stoljeću*. Institut za istoriju, Sarajevo 2005., 25 - 26.
- ⁴⁸ Pavao Živković: navedeno djelo, bilj. 30, 27-29.; Pejo Čošković: navedeno djelo, bilj. 47, 12-13.
- ⁴⁹ Vjekoslav Klaić: *Građa za topografiju Hlivanjske županije i grada Hlivna*. Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva, NS sv. 15/1928 Zagreb, 16-17.
- ⁵⁰ Ivan Jurković: *Vrhrički i Hlivanjski plemeniti rod Čubranića do sredine 15. stoljeća*. Zbornik Odsjeka povijesnih znanosti Zavoda povijesnih i društvenih znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb 24 2006., 40-45.

- ⁵¹ Isto, 37.
- ⁵² P. Eusebius Fermendžin: *navedeno djelo*, bilj. 42, 242.
- ⁵³ Andrija Mutnjaković: *navedeno djelo*, bilj. 25, 60-70.
- ⁵⁴ Emil Hilje: *navedeno djelo*, bilj. 25, 47.
- ⁵⁵ Cvito Fisković: *navedeno djelo*, bilj. 1, 17.
- ⁵⁶ <http://www.heraldrysintitute.com>
- ⁵⁷ Isto.
- ⁵⁸ <http://www.google.hr/#output=search&scient=psyab&q=IL+LIBRO+D'ARGENTO+FAM.+VENETE+V.1-2-3&coq> (<http://www.leonemarinato.it/famiglie.php?c=Z>)
- ⁵⁹ Emil Hilje: *navedeno djelo*, bilj. 25, 47.
- ⁶⁰ vighignolo.wordpress.com
- ⁶¹ Isto.
- ⁶² Duško Kečkemet: *Juraj Dalmatinac i gotička arhitektura u Splitu*. Split 1988., 37.

COATS OF ARMS ON THE PALACE BY THE GOLDEN GATE,
IN MAJSTORA JURJA STREET, IN SPLIT

Summary

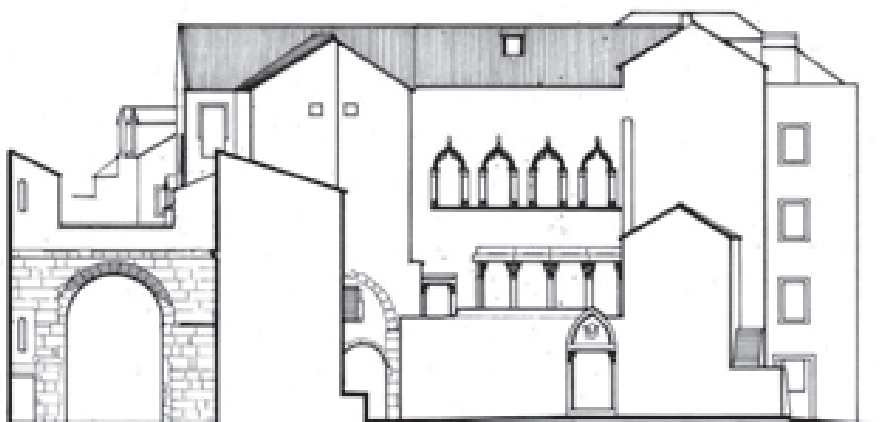
The mysterious identity of the the owner of the palace, that is located by the Golden Gate of Diocletian's Palace, has finally been revealed by the most recent research. Ventura Meraviglia, who belonged to the Lombardy nobility, was a Venetian merchant. The members of the Lombardy nobility filled significant posts at the court of the Ambrosian Republic.

Initial research suggested resemblance between the two coats of arms: the one of the Krajčinović family and the one on the courtyard portal of the palace by the Golden Gate. An interesting fact was revealed in the reprints that followed Petar Ohmučević's commission in 1466: a chamberlain at the court of Stjepan Vukčić, Radoje Krajčinović, had been mentioned. At that time patronyms were commonly used as names. The chamberlain of Tvrtko II and Stjepan Tomaš, Restoje, otherwise known as Milohna, was historically connected with Giorgio da Sebenico (Juraj Dalmatinac), whose workshop might have been in charge of the reconstruction of the Romanesque palace, located by the Golden Gate. These recent findings have contributed to the identification of both the owner and the location of the palace in proximity to the Church of St. Martin.

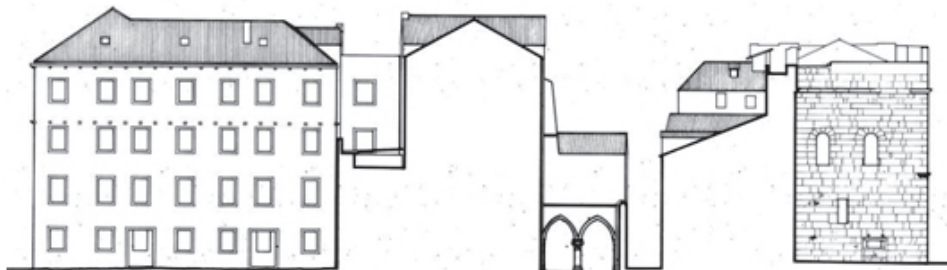
If we take into consideration Andrija Mutnjaković's view on the resemblance between the Rab palaces and the palace by the Golden Gate and Emil Hilje's assumptions, the following conclusions is reached: the reduction of Aleši's composition elements in relation to da Sebenico's artistic vibrancy is visible in this example. A striking resemblance between the two coats of arms has been confirmed by the further research: the one of the Meraviglia family from Vighignolo, near Milan, and the one located at the portal of the palace by the Golden Gate. The identification of the coat of arms at the palace portal has led to the identification of its owner: these two significant facts may eventually reveal, in further research, the details of the palace reconstruction.

Slika 1. Tlocrt prostornog rasporeda palače kraj Zlatnih vrata (Arhitektonski snimci povijesne jezgre Splita, Zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu, 1970. - 1980., Konzervatorski odjel u Splitu)

Slika 2. Nacrti sjevernog pročelja palače kraj Zlatnih vrata s vidljivim grbom na dvorišnom portalu (Arhitektonski snimci povijesne jezgre Splita, Zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu, 1970. - 1980., Konzervatorski odjel u Splitu)

Slika 3. Arkade prizemlja, unutar dvorišta, s grbom na kapitelu (Arhitektonski snimci povijesne jezgre Splita, Zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu, 1970. - 1980., Konzervatorski odjel u Splitu)

Slika 4. Preklesani štit s dekoracijom, kao dio konstruktivnog polulučnog ukrasa, odloženog ispod stubišta (foto: Josip Bosnić)

Slika 5. Grb obitelji Cindro na kapitelu dvorišnog stupa (foto: Josip Bosnić)

Slika 6. Grb Krajčinovića (iz rukopisa Aleksandar Solovjev: *Postanak ilirske heraldike i porodica Ohmučević*. Skopje 1933., 98.)

Slika 7. Grb Krajčinovića (Ivo Banac: *Grbovi – biljezi identiteta*. Zagreb 1991.)

Slika 8. Grb Krajčinovića (Fojnički grbovnik. Sarajevo 2005.)

Slika 9. Grbovna cjelina na luneti dvorišnoga portala palače u Ulici majstora Jurja (foto: Josip Bosnić)

Slika 10.

Slika 11.

Slika 12.

Slika 13.

Slika 14.

Slika 15.

Slika 16.

Slika 17.

Slika 18.

Slika 10. Grb obitelji Bernesso (Bernezzo; preuzeto sa http://www.stemmario.it/stemmario.php?q_t=1) Slika 11. Grb obitelji Braidia (Brayda; preuzeto sa http://www.stemmario.it/stemmario.php?q_t=1)

Slika 12. Grb obitelji Brayda (preuzeto sa http://www.stemmario.it/stemmario.php?q_t=1) Slika 13. Grb obitelji Costaforte (preuzeto sa http://www.stemmario.it/stemmario.php?q_t=1)

Slika 14. Grb obitelji De Fornari (preuzeto sa http://www.stemmario.it/stemmario.php?q_t=1) Slika 15. Grb obitelji Saraceno (preuzeto sa http://www.stemmario.it/stemmario.php?q_t=1)

Slika 16. Grb obitelji Pullini (preuzeto sa http://www.stemmario.it/stemmario.php?q_t=1) Slika 17. Grb obitelji Zostri (preuzeto sa http://www.stemmario.it/stemmario.php?q_t=1)

Slika 18. Grb obitelji Meraviglia (preuzeto sa http://www.stemmario.it/stemmario.php?q_t=1)

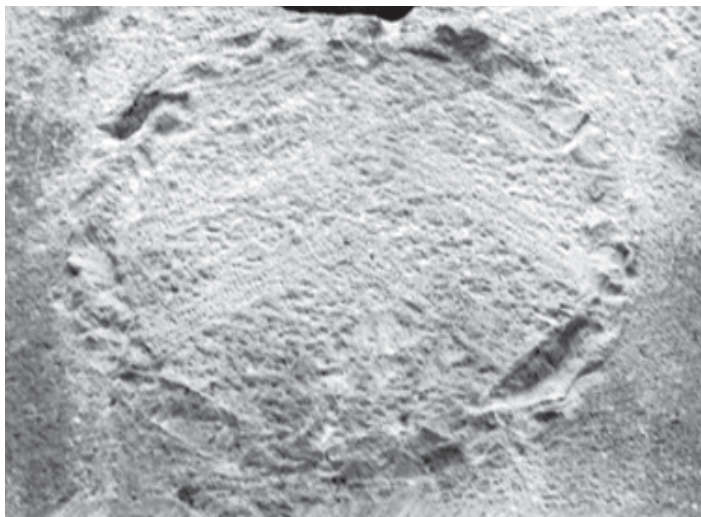
Slika 19. Preslika grba Meraviglia koji se nalazi uz tekst njihove povijesne priče o Vighignolu (preuzeto sa <http://vighignolo.wordpress.com/>)

Slika 20. Pogrešno nacrtani grb (crtež Dujma Srećka Karamana)

Slika 21. Replicirana kamena greda (arhitrav) s grbom (foto: Josip Bosnić)

Slika 22. Otučeni izvorni grb na kamenoj gredi (foto: Josip Bosnić)